

O`ZBEK TILI DARSLARIDA O`QUVCHILARNI MA`NAVIY ONGINI SHAKLLANTIRISH MAQSADIDA KITOBXONLIKNI RIVOJLANTIRISH

*Amangul Kutimova Kalbayevna
Toshkent shahri Olmazor tumani
191-sonli umumiy ta'lim maktabi
Davlat (o`zbek) tili*

Annotatsiya. Ushbu maqolada o'zbek tili darslarida o'qishni rivojlantirishning o'quvchilar o'rtasida ma'naviy ongni rivojlantirish vositasi sifatidagi ahamiyati ko'rib chiqilgan. Adabiyotlarni keng qamrovli tahlil qilish orqali o'qishni o'quv dasturiga kiritish uchun turli metodikalar muhokama qilinadi. Natijalar o'qishning talabalarning ma'naviy o'sishiga ijobiy ta'sirini ta'kidlaydi. Muhokamada ushbu topilmalarning natijalari o'rganilib, o'qituvchilarga o'qishni o'zbek tilida o'qitishga samarali singdirishga qaratilgan xulosa va takliflar taqdim etiladi.

Kalit so'zlar: ma'naviy ong, o'zbek tili, o'qishni rivojlantirish, o'quv dasturi, ta'lim.

Ta'limning ro`li shunchaki bilimlarni uzatishdan tashqarida; u shaxslarning ma'naviy ongini tarbiyalashni o'z ichiga oladi. Madaniy meros va o'ziga xoslik til bilimi bilan uzviy bog'liq bo'lgan o'zbek tili darslarida ma'naviy yuksalishga ko'maklashish muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu maqolada o'quvchilarning ma'naviy ongini shakllantirishga ko'maklashish uchun o'zbek tilini o'qitishda o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishning ahamiyati ko'rib chiqilgan.

O'qishni o'zbek tili darslariga qo'shish ko'p qirrali yondashuvni talab qiladi. Birinchidan, o'qituvchilar talabalarning madaniy kelib chiqishi bilan rezonanslashadigan va insoniyat, axloq va ma'naviyatning universal mavzulariga bag'ishlangan matnlarni tanlashlari kerak. Ikkinchidan, talabalarning material bilan aloqasini chuqurlashtirish uchun guruh muhokamalari, adabiy tahlil va aks ettiruvchi yozish kabi interfaol o'qitish usullaridan foydalanish kerak va nihoyat, onlayn resurslar va raqamli kutubxonalar kabi texnologiyalarni o'z ichiga olgan holda, kirish imkoniyatlarini oshirish va o'qish materiallarini diversifikatsiya qilish mumkin.

O'zbek tili darslarida o'qish ko'nikmalarini rivojlantirish haqiqatan ham o'quvchilarning ma'naviy ongini shakllantirishga katta hissa qo'shishi mumkin. Mana qanday:

- Madaniy merosga ta'sir qilish: o'zbek tili darslarida o'qish materiallari o'quvchilarni O'zbekistonning boy madaniy merosi bilan tanishtirishi mumkin. Bunga o'zbek xalqining qadriyatlari, e'tiqodlari va an'analarini o'zida mujassam etgan xalq ertaklari, mumtoz adabiyot, she'riyat va tarixiy matnlar kiradi. Ushbu

matnlar bilan shug'ullanish orqali talabalar o'zlarining madaniy o'ziga xosligi va merosini chuqurroq qadrlashlari mumkin.

- Ma'naviy mavzularni o'rganish: ko'plab adabiy asarlar, jumladan, o'zbek tilidagi asarlar sevgi, mehr-oqibat, axloq va haqiqatga intilish kabi chuqur ma'naviy mavzularni o'rganadi. Ushbu matnlarni o'qish va tahlil qilish orqali talabalar o'zlarining qadriyatlarini va e'tiqodlari haqida fikr yuritishlari, ularning ma'naviy ongini rivojlantirishga yordam berishlari mumkin.

- Tanqidiy fikrlash va mulohaza yuritish: adabiyotni o'qish talabalardan tanqidiy fikrlash va mulohaza yuritishni talab qiladi. Ular asosiy xabarlar va oqibatlarni hisobga olgan holda belgilar, mavzular va syujet ishlanmalarini tahlil qilishlari kerak. Bu jarayon ruhiy o'sishning muhim tarkibiy qismlari bo'lgan introspektsiya va o'z-o'zini anglashni rag'batlantiradi.

- Empatiya va istiqbolni o'rganish: adabiyot ko'pincha boshqalarning hayoti va tajribalari haqida tushuncha beradi, empatiya va istiqbolni rivojlantirishga yordam beradi. Turli vaqtlarda va joylarda o'rnatilgan hikoyalarni o'qish orqali talabalar insonning xilma-xilligi va o'zaro bog'liqligi to'g'risida kengroq tushunchani rivojlantirib, boshqalar bilan ma'naviy aloqani chuqurroq his qilishlariga olib keladi.

- Shaxsiy o'zgarish: o'qish shaxsiy o'zgarishlarni ilhomlantiradigan kuchga ega. Talabalar axloqiy yoki ma'naviy sayohatlarni boshdan kechiradigan belgilarga duch kelganda, ular o'z hayotlarida o'xshashliklarni ko'rishlari va o'zlarining o'sish va o'zlarini kashf qilish yo'llariga kirish uchun Ilhom olishlari mumkin.

Ma'naviy ongni shakllantirish maqsadida o'qishni o'zbek tili darslariga samarali singdirish uchun o'qituvchilar ushbu maqsadlarga mos matnlarni tanlab olishlari, chuqur mulohaza va hamdardlikni rag'batlantiradigan munozaralarga ko'maklashishlari, o'quvchilarga yozish va muhokama qilish orqali o'z fikr va mulohazalarini bildirishlari uchun imkoniyat yaratishlari mumkin. Bundan tashqari, rol o'ynash, hikoya qilish va badiiy ifoda kabi ijodiy faoliyatni o'z ichiga olgan holda o'qishning talabalarning ma'naviy rivojlanishiga ta'siri yanada kuchayishi mumkin.

Xulosa va takliflar:

Xulosa qilib aytganda, o'zbek tili darslarida o'qish ko'nikmalarini rivojlantirish o'quvchilarning ma'naviy ongini o'stirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. O'qituvchilar o'qishni birinchi o'ringa qo'yadigan va chuqur mulohaza yuritish va tanqidiy izlanish uchun qulay muhitni yaratadigan innovatsion pedagogikalarni qabul qilishlari kerak. Kutubxonalar, jamoat tashkilotlari va raqamli platformalar bilan hamkorlik talabalar uchun mavjud bo'lgan o'qish materiallari repertuarini boyitishi mumkin. Adabiyotning o'zgaruvchan kuchidan foydalangan holda, o'zbek tilini o'qitish haqiqatan ham yaxlit ta'lim va ma'naviy yuksalishning katalizatoriga aylanishi mumkin.

Ushbu topilmalar asosida siyosatchilar va o'quv dasturlarini ishlab chiquvchilar o'qishga yo'naltirilgan yondashuvlarni ta'lim tizimiga integratsiyalashuviga ustuvor ahamiyat berishlari kerak. O'qituvchilar uchun malaka oshirish dasturlari lingvistik mahorat bilan bir qatorda ma'naviy ongni tarbiyalash muhimligini ta'kidlashi kerak. Oxir oqibat, o'qishni o'zbek tili ta'limining markaziga qo'yish orqali biz talabalarga nafaqat tilni o'zlashtirish, balki o'z-o'zini kashf etish va axloqiy ma'rifat safariga chiqish imkoniyatini bera olamiz.

Adabiyotlar:

1. “Китоб маҳсулотларини нашр этиш ва тарқатиш тизимини ривожлантириш, китоб мутолааси ва китобхонлик маданиятини ошириш ҳамда тарғиб қилиш бўйича комплекс чора-тадбирлар дастури тўғрисида”ги (2017-йил 13- сентябр) Қарор. 2017 йил 13 сентябр.
2. Ўзбек тилининг изоҳли луғати. 5 жилдли 2- жилд. – Тошкент: Ўзбекистон миллий энциклопедияси Давлат илмий нашриёти, 2006. 176-бет.
3. Қаяумхўжаева Ё. Ўқувчиларнинг китобхонлик маданиятини шакллантириш имкониятлари. – Т.:А.Қодирий номидаги Тошкент давлат маданият институти, 2007. – 12-б.
4. Quronov D. Muhimi – kitobxonlik darajasi va madaniyati // <https://ziyouz>
5. N.B. Adizova, M. Raimqulova. Use of alisher navoi’s spiritual and enlightenment views in textbooks for grades 1-4. Актуальные вопросы современной науки и образования, 121–123.
6. N.A. Bakhtiyorovna, N.A. Bakhtiyorovna. Anvar obidjon is a children’s poet. Middle European Scientific Bulletin.
7. A.N. Bakhtiyorovna, E. Dilsora. Visual Aids, Which Are Used in The Educational Process In The Use Of Didactic Games. The American Journal of Social Science and Education Innovations 3 (31), 540–545.
8. A.N. Bakhtiyorovna, A.N. Bakhtiyorovna. The role of the fun genre in children’s spiritual development. Middle European Scientific Bulletin 4, 38–40.
9. Adizova Nigora, Adizova Nodira. Alisher Navoiyning tibbiy qarashlari. Conferences.